

Korsholm Södra Vallgrund fornlämningsinventering av delgeneralplanområde 2014

Antti Bilund
Timo Sepänmaa

Beställare: Korsholms kommun

Innehållsförteckning

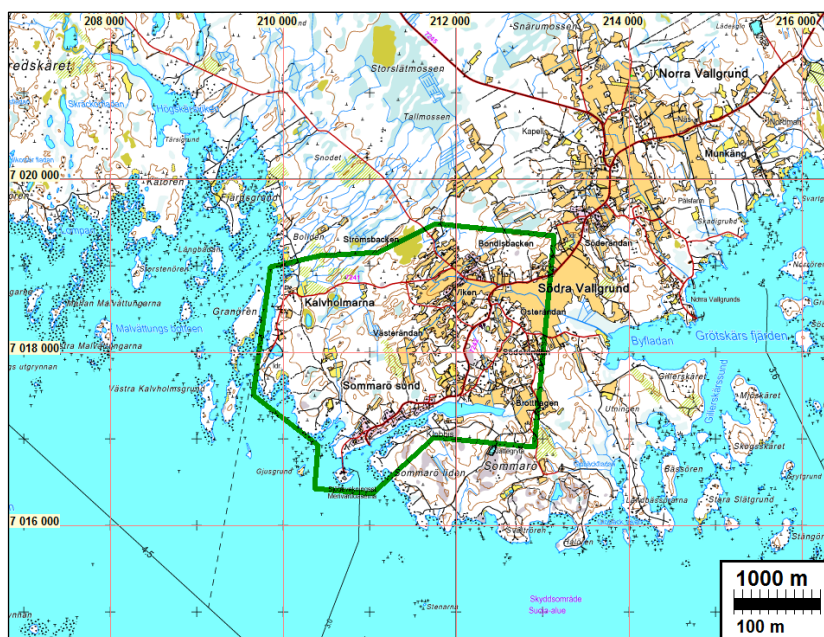
Grunduppgifter	2
Översigtskarta	3
Inventering	3
Miljö och historia.....	4
Fältarbete	9
Resultat	11
Källförteckning	12
Fornlämning	12
MUSTASAARI REPLOT-SÖDRA VALLGRUND.....	12
Besiktade områden	19

Omslagsbild: Replot-Södra Vallgrund, tomtning 2. Tagits mot sydväst.

Grunduppgifter

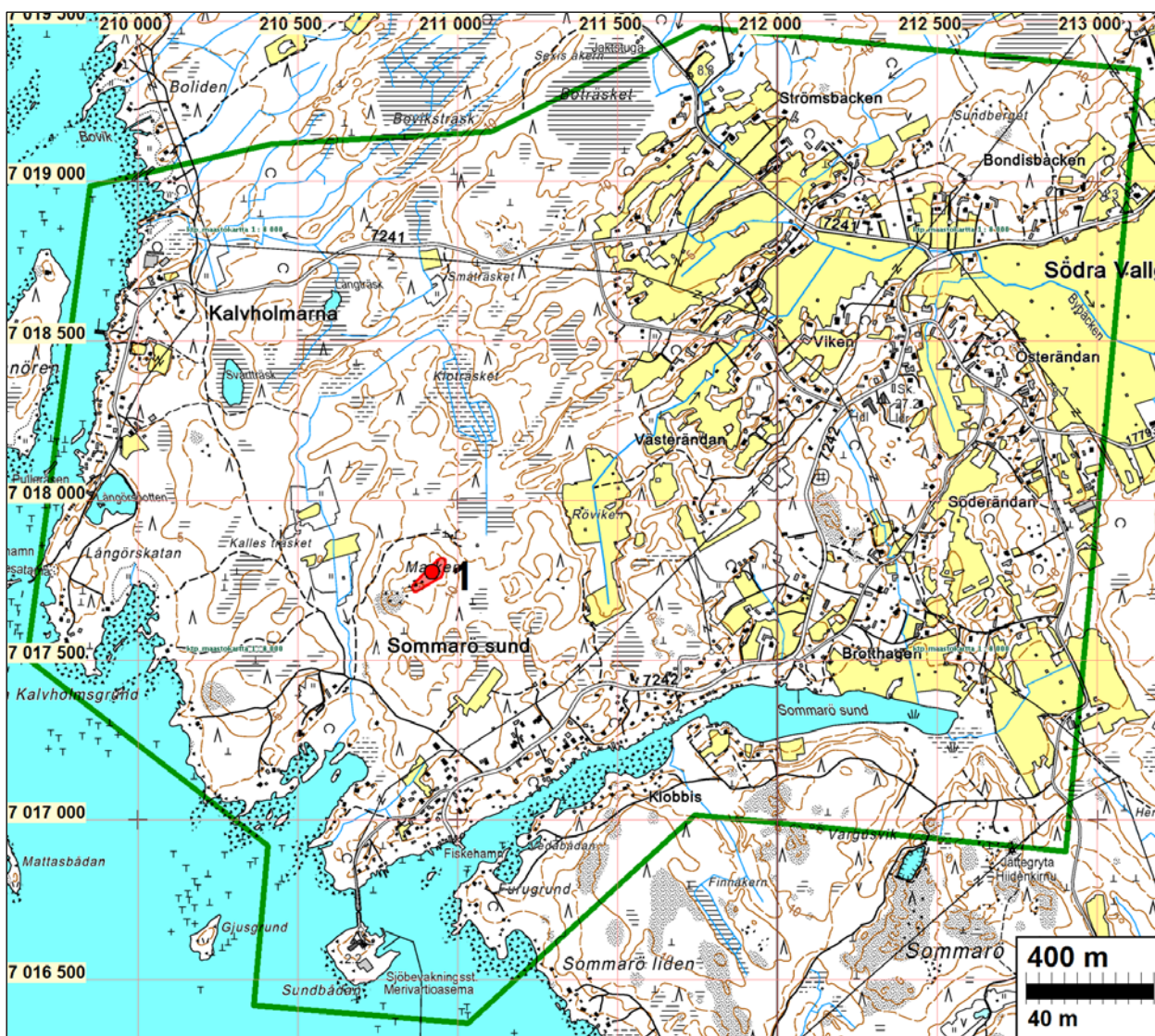
- Område: Korsholm, Södra Vallgrunds delgeneralplanområde i södra delen av Replot
- Syfte: Utredning över eventuella fasta fornlämningar och gränsbestämning av redan tidigare kända fornlämningar inom området.
- Arbetstid: Fältarbete november 2014
- Personal: Mikrolitti Oy, Antti Bilund och Timo Sepänmaa
- Beställare: Korsholms kommun
- Tidigare undersökningar: Kaarlo Katiskoski 1989, inventering
- Resultat: I undersökningsområdet fanns en tidigare känd fast fornlämning: stensättning Replot-Södra Vallgrund (fornl. reg. nr 679010002). I samband med besiktning av objektet under fornlämningsinventeringen observerades sex bostadsgropar och två runda stenvallar eller stengropar. Lokalen gränsbestämdes utgående från observationer gjorda i samband med inventeringen. Inom inventeringsområdet observerades inga andra fornlämningsobjekt.

Förklaringar: Koordinaterna och kartorna förevisas i ETRS-TM35FIN - koordinatsystem (Euref). Kartor och flygfoton kommer från Lantmäteriverkets terrängdatabas hösten 2014. Foton har inte katalogiserats till något offentligt arkiv och har inget accessionsnummer. Foton är digitala och förvaras på Mikrolittis server. Fotona av Antti Bilund och Timo Sepänmaa.

Undersökningsområdet har markerats med grön färg.

Översiktskarta

Undersökningsområdets gränser har markerats med grön färg. Fornlämningsobjektet har markerats med röd färg och med nummer 1.

Inventering

Korsholms kommun håller på att skapa en delgeneralplan över Södra Vallgrund. Kommunen beställde fornlämningsinventering över planområdet av Mikrolitti Ab. Fältarbetet till inventeringen genomfördes av Antti Bilund och Timo Sepänmaa under goda omständigheter i november 2014.

I inventeringsområdet finns ett tidigare känt fornlämningsobjekt, en odaterad stensättning med benämning Replot-Södra Vallgrund (fornl. reg. nr 679010002). Objektet dokumenterades för första gången av Kaarlo Katiskoski i samband med kompletteringsinventering av Korsholms kommun år 1989. Detta projekt verkar även vara den enda tidigare gjorda inventeringen som sträcker sig över det aktuella inventeringsområdet. I områdets närhet har under 2000-talet gjorts flera arkeologiska inventeringar i samband med planering av vindkraftverkspark samt som en del av kulturarvsutredning inom Forststyrelsens förvaltningsområden.

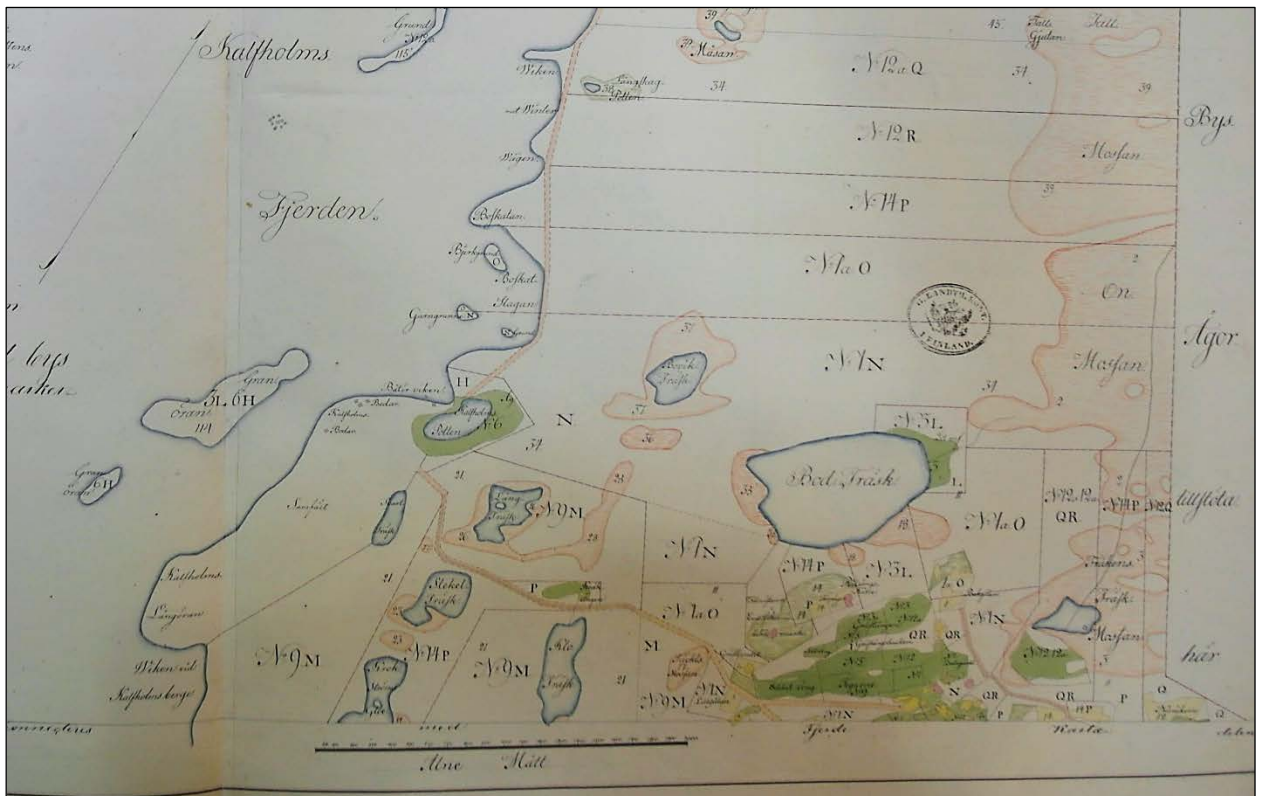
Miljö och historia

Inventeringsområdet är beläget i Södra Vallgrund by i södra delen på Replot och täcker en yta på ungefär 800 hektar. Området täcker i nordost Södra Vallgrunds gamla bykärna och den största delen av byns odlingsmarker. I väst avgränsar området sig vid Kalvholmarna med bebyggda strandområden med bland annat fritidsboende. Området mellan bykärnan och Kalvholmarna består av skog. I södra delen av inventeringsområdet fortsätter bebyggelsen närmast enhetligt till Sommarö sunds norra strand. Även Sommarö sunds södra strandområden, som karaktäriseras av fritidsboenden som sträcker sig till gränsen invid bergbundna och backiga partier i söder, tillhör inventeringsområdet.

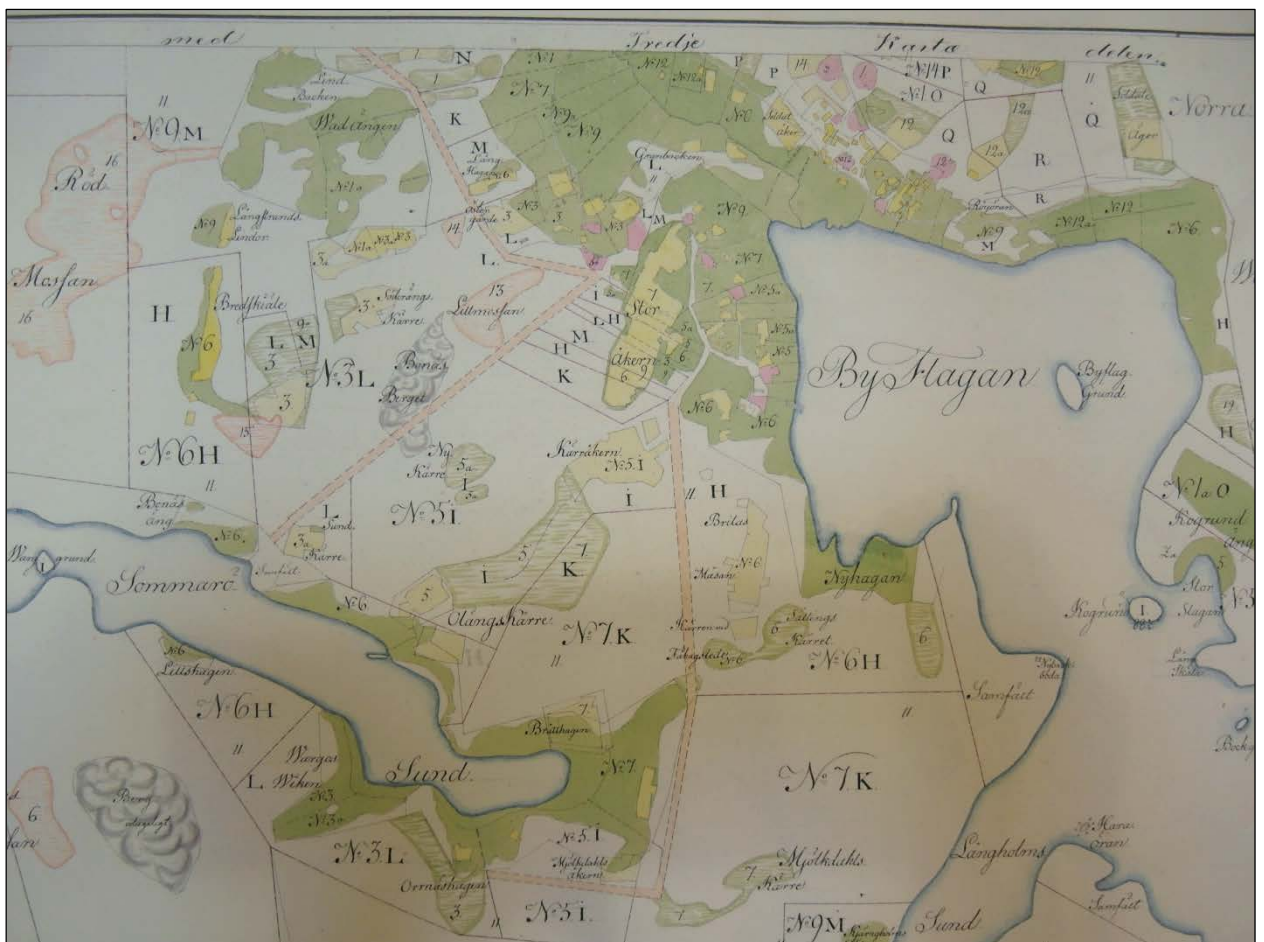
Topografin i inventeringsområdet kännetecknas av låglänta områden med svagt sluttande slätter. De högsta delarna av området i den nordöstra delen av Bondesbacken och på området Marken norr om Sommarö sund ligger något över en höjd på 15 meter över havet. Detta betyder att inventeringsområdets högsta delar har avskilts från havet under yngre järnåldern. Under medeltiden har området bildats skärgård med snabbt växande markområden. Förutsättningarna till en permanent agrar bosättning har däremot funnits först vid slutet av medeltiden eller i början av tidigmodern tid. Den största delen av de nuvarande odlingsytorna har avskilts från havet först under de senaste trehundra åren. På kartan från år 1695 sträcker sig så kallade Byfladans havsvik ända till nuvarande Södra Vallgrunds bykärna från öster och delar den itu. Vallgrund (senare Norra Vallgrund och Södra Vallgrund) har ursprungligen varit belägen på en ö som Sandösundet har delat från fasta Replot.

Terrängen i inventeringsområdet består mest av sandmorän och skiftar mellan mindre och mer stenbundna ytor. De låglänta områdena har något mer finkornig och mindre stenbunden terräng medan högre backar är stenigare ju högre reser sig från omgivningen. De högsta partierna består vid sidan av småskaliga kalbergsområden av stenåkrar med antingen större stenblock eller av mindre stenar. Vid sidan av skiftande stenbundna ytor kan de forntida strändernas påverkan ses i mera lokala topografiska bildningar. Stora delar av ytorna vid mitten av inventeringsområdet består av sluttande vallformationer efter forntida strandbildningar. Svackorna har tidigare varit dominerade av tjärnar, som idag finns kvar som myrmark.

Södra Vallgrund förekommer rikligt i gammalt kartmaterial. Den äldsta storskaliga kartan över området är jordebokskartan från år 1695 (MH E1:64). Kartan visar lägen till hemmanen, åkrarna och ängsmark, men ger endast en översiktlig bild över terrängen. Storskifte genomfördes i byn under åren 1773–1774 och förevisas på kartan från åren 1758–1759 (MH E31:5/1-11). Nyskifte, som omfattade även delning av fjällmarkerna, gjordes under åren 1824–1828 (MH E33a:11/1-15). Gränserna och delningen av gårdarna i skifteskartorna från 1824–1828 motsvarar inte läget idag. Däremot är dessa kartor de äldsta som kan relativt enkelt kan rektifieras med dagens platsdata i tillräcklig precision. I de äldre kartorna har man mätt in endast de odlade ytorna och de dåvarande strandlinjerna har ändrats. Detta skapar brist på pålitliga kontrollpunkter, som i sin tur gör att de äldre kartorna inte kan relateras med tillräcklig geografisk precision till dagens terräng. I övrigt användes det i samband med fornminnesinventeringen som källmaterial även sockenkarta från åren 1845–1846 (Raippaluoto 1331 06), ekonomisk karta från år 1913 (1923), samt ett gammalt grundkartblad från år 1970 (Södra Vallgrund 1331 06).

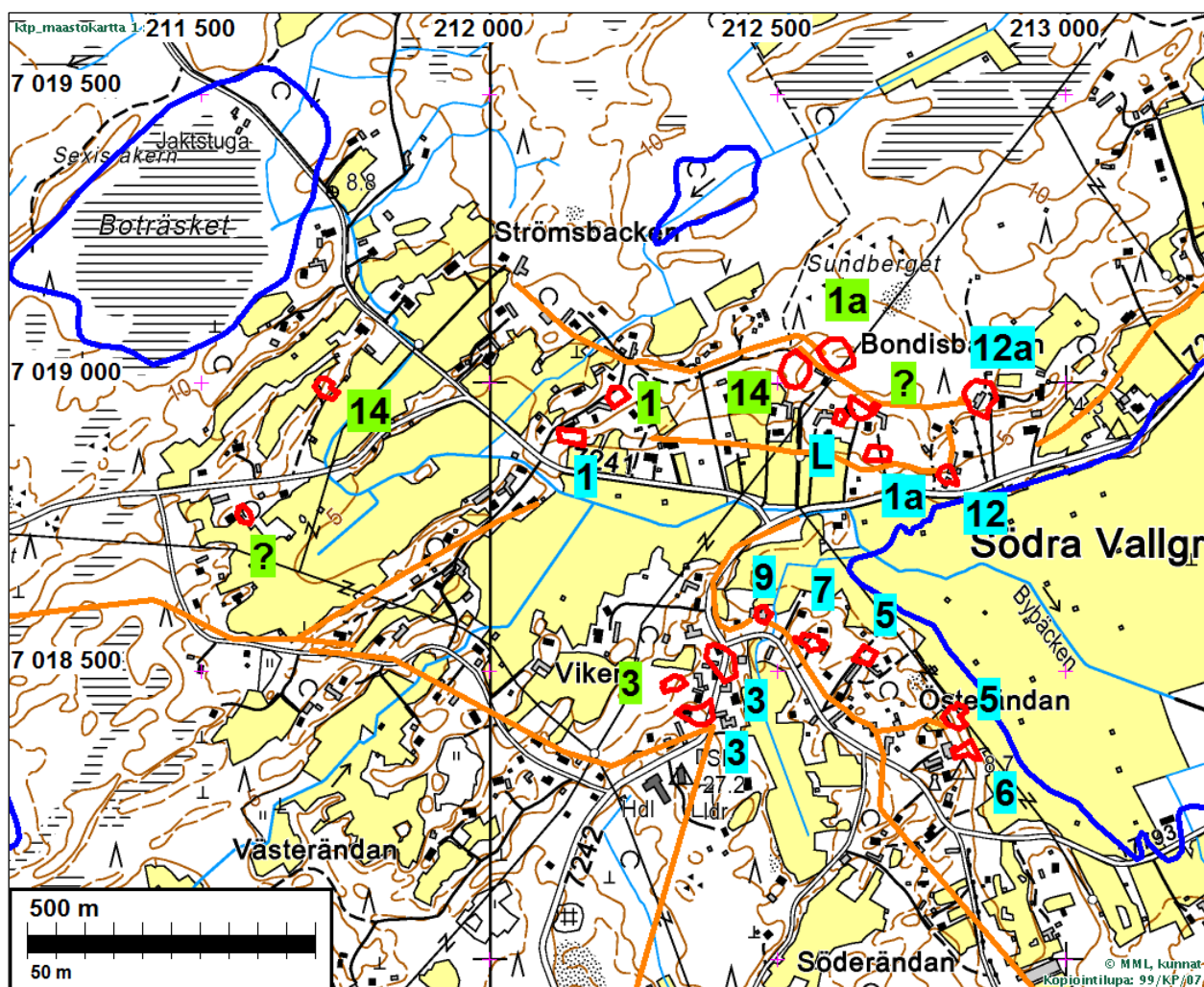

Norra delar av Södra Vallgrund by på skifteskartan från år 1828 (MH E33a:11/1-15).

Den norra delen av Södra Vallgrund by på skifteskartan från år 1828 (MH E33a:11/1-15).

Skifteskartorna från år 1828 förevisar följande gårdar i Södra Vallgrund: Ströms (1 och 1a), Wästergård (3), Back (5), Östergård (6), Gammalgård (7), Stolpe (9), Nybonde (12 och 12a) och Johannisdahl (14). De saknade registernumren tillhör gårdarna i Norra Vallgrund. Gårdarna 1 och 12 presenteras i delningsbeskrivningen indelad mellan två ägare, vilket har även visats i kartan med bokstaven a. Även den sydligaste tomten till gården 3 och den nordöstra tomten till gården 5 har markerats på likadant sätt med bokstaven a utan att indelningen inom dessa gårdar behandlas i beskrivningen. Dessa markörer speglar troligen en delning presenterad redan i storskifteskartan från 1774, som förevisade dessa gårdar indelade både på kartan och i den tillhörande delningsbeskrivningen. Storskifteskartan kan även konstateras ha en tydligare numrering än den i kartan över nyskifte där en del av gårdarna saknar respektive registernummer och flera av onummerade gårdar inte kan associeras till omgivande odlingsmarker. Detta faktum gör det svårt att avgöra ägarna till de gårdar som har grundats perioden mellan storskifte och nyskifte. En av de nygrundade gårdarna från denna period i Södra Vallgrund är Johannisdahl (14), som har haft sin gårdstomt i de högre delarna av Bondisbacken. Även en liten gårdstomt markerad lägre ner på backen verkar ha funnits i Johannisdahls ägo. Denna tomt, som i kartan nedan är markerad med bokstaven L benämns i storskifteskartan från år 1774 som "Lots hus". En del av de nya tomterna utgörs enligt delningsbeskrivningen av torp. Som sådana kan betraktas åtminstone de små tomterna i den västra delen av inventeringsområdet söder om Bod Träsk (dagens Boträsket), av vilka den östligaste tillhör Johannisdahls gård (14), samt en tomt grundad nordost om Ströms gamla (västliga) gårdstomt.

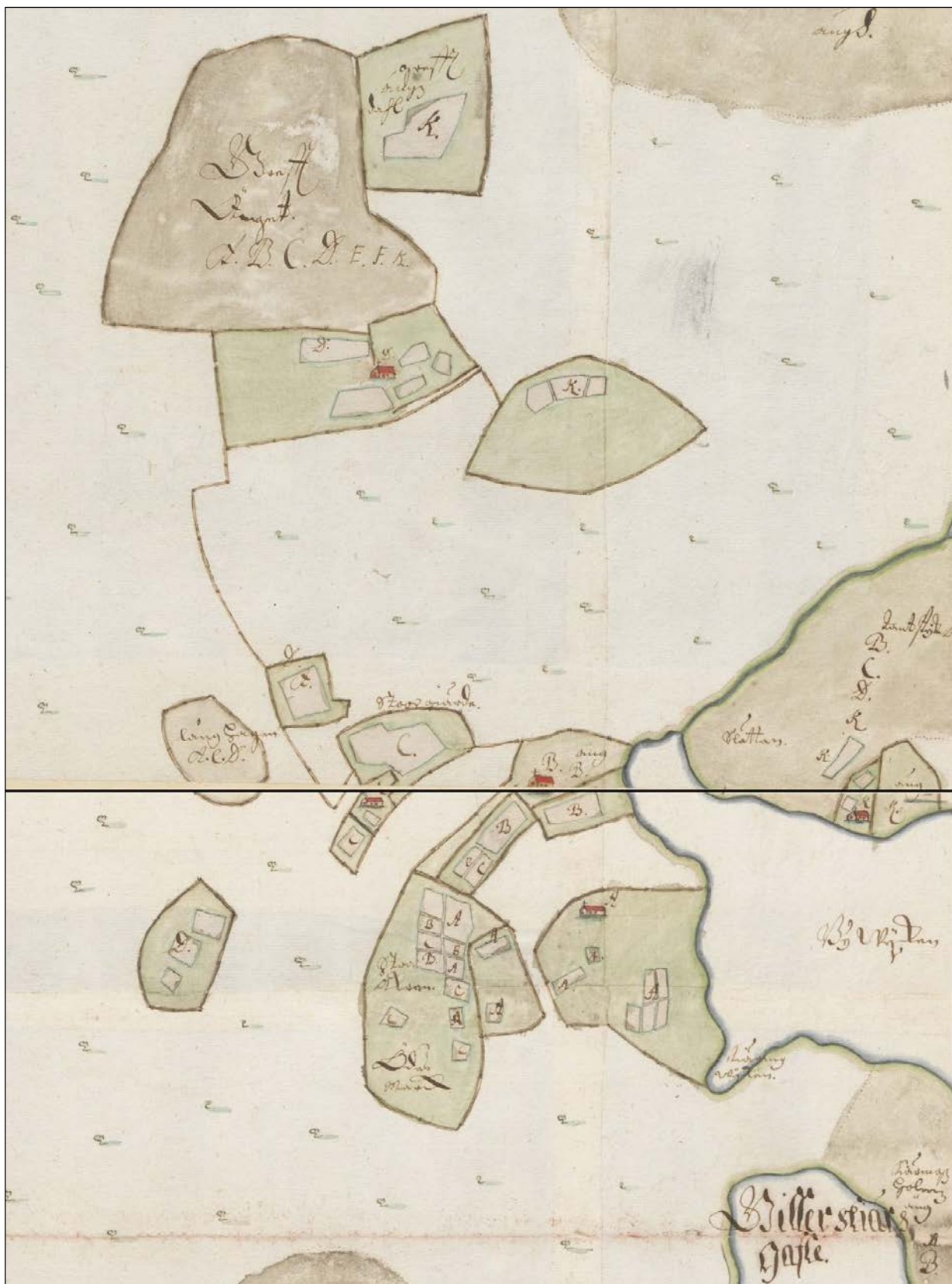
Gårdstomter (i rött) och vägar (i orange) i Södra Vallgrund by digitaliserade från skifteskartan från år 1828 (MH E33a:11/1-15). Siffrorna refererar till nummer på respektive hemman på histo-

riska kartor. Äldre gårdstomter som är markerade redan på skifteskartan från år 1774 (MH E31:5/1-11) har nummerats med blå bakgrundsfärg. Sentida tomter har nummerats med grön bakgrundsfärg. I jämförelse mellan vägar digitaliserade från kartan från år 1828 med befintliga vägsträckningar kan man konstatera, att kartrektifieringen inte är lika precis på hela området. Detta måste tas till hänsyn när man granskar gårdstomterna belägna intill historiska vägar.

Södra Vallgrund by i skifteskartan från år 1774 (MH E31:5/1-11). Jämförelsen med kartan från år 1828 visar att de flesta gårdstomter ligger på samma plats.

Den äldsta kartan som förevisar boplatslägen är jordebokskartan över Södra Vallgrund från år 1695 med fem gårdstomter markerade. Kartan kan inte rektifieras, med gårdslägen kan positioneras med en hyfsad noggrannhet i relation till Byfladans strandlinje som följer höjdkurvan på 2,5 meter över havet. Dessa gårdslägen motsvarar lägen till i senare kartor benämnda tomterna till Gammelgård, Stolpe, Wästergård, Ströms (västra) och Nybonde.

Södra Vallgrunds by i jordebokskartan från år 1695 (MH E1:64). Kartkompassen har riktning upp och mot höger. Gårdstomten A vid Byvikens västra strand ligger ungefär på samma plats med Gammalgård och Backa i senare kartor. Gårdstomten B väster om tomten A samt strax söder om viken ligger på samma plats med Stolpe. Gårdstomten C, som följer tomten B i sydväst, ligger ungefär på samma plats med Wästergård. Gårdstomten D längre bort mot nordväst kan ha ungefär samma läge med Ströms västra gård. Gårdstomten K vid norra Byvikens norra

strand kan motsvara den senare benämnda Nybondes gårdstomt. Övriga gårdstomterna (E, F, G, H och I) ligger i Norra Vallgrund.

Fältarbete

Den enda tidigare kända fasta fornlämningen, stensättning Replot-Södra Vallgrund (fornl. reg. nr 679010002), besiktades i fält. Objektet bedömdes vara beläget i en liknande miljö med den som beskrivs i inventeringen år 1989. På platsen observerades dock en betydligt större mängd stenläggningar som även täckte en större yta. Lämningar efter stengropar med omgärdande vallar och genom röjning i stembunden terräng skapade tomtningar utgör en större lägerplats för fiskare och säljägare, troligen från yngre järnålder och medeltid.

Liknande lokaler är kända även från andra delar av Korsholm och Österbottens kustområden. Den här typen av lokaler, liksom andra lämningar efter tidigt utnyttjande av skärgårdsområden, är kopplade till det tidigare topografiska skedet där området har utgjorts av små öar. Lokalerna är därmed oftast belägna på de högsta topparna, som kännetecknas av hållberg och stembundna förhöjningar. Dessa områden besiktades i samband med inventeringen speciellt på ytorna ovan 10 meter över havet. På vardera sidan av Sommarösund samt på Sundberget i norr besiktades ytorna ner till 7,5 meter över havet. Inga spår efter ytterligare fornlämningar observerades.

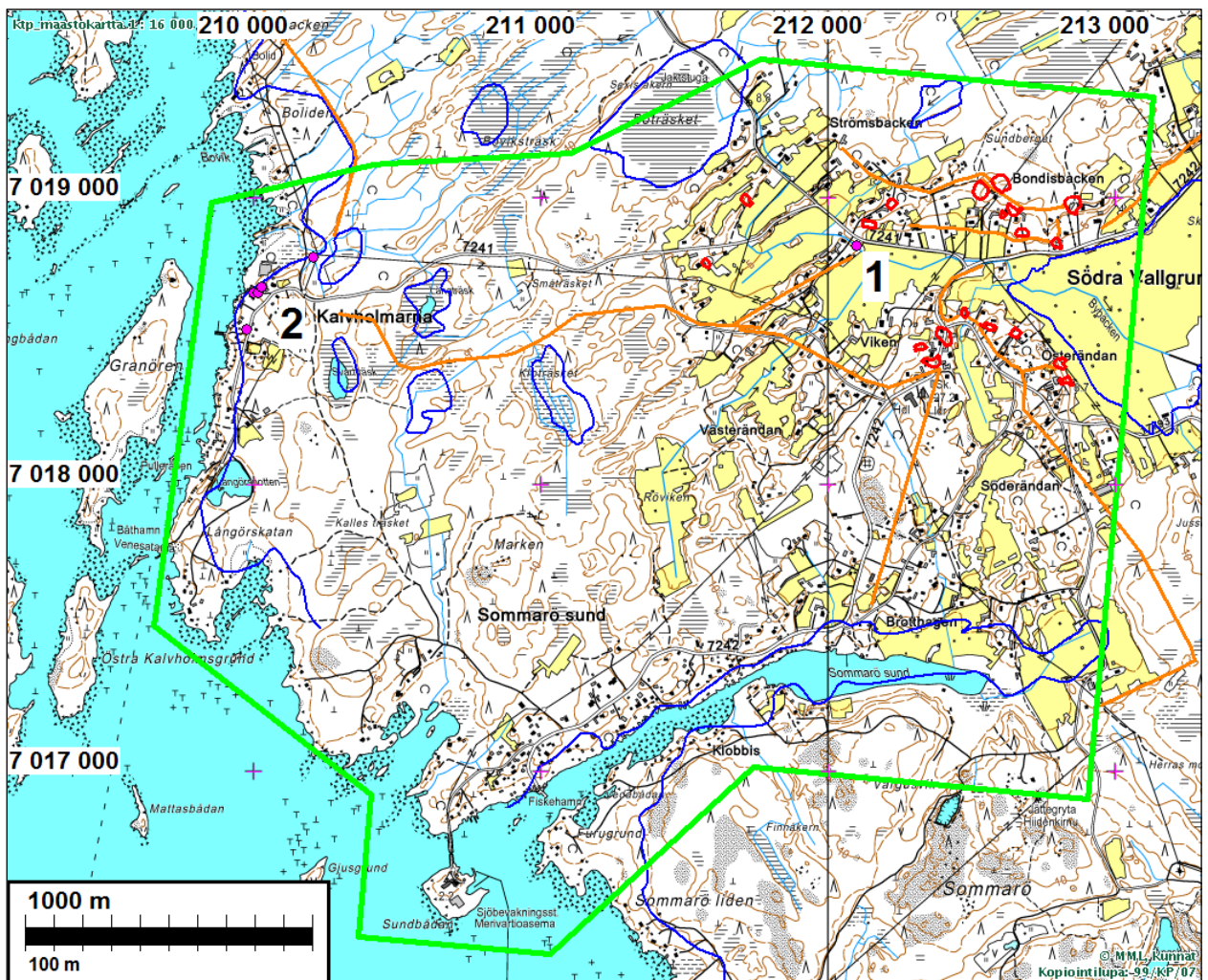
I områden belägna lägre ner mot dagens havsnivå samt utanför gårdar och odlingar bedömdes i första hand finnas potentiella platser för fornlämningsobjekt kopplade till sentida fiske och jakt, och i andra hand för lämningar kopplade till näringar associerade till tidigmodern bebyggelse. På grund av strandförskjutningen har den torrlagda markytan vuxit successivt från och med medeltiden. Eftersom terrängen nedanför berg- och stembundna områden anses som relativt ensidiga till sin karaktär, är det svårt att bedöma vilka områden som skulle kunna vara sannolika för eventuella fornlämningar och mål för besiktning. Kartdata som togs fram från laserskanningsmaterial användes för att identifiera anomalier, såsom gropar eller förhöjningar, som kan indikera fornlämningar. Inga sådana objekt påträffades. Dessa tolkningar ledde till att besiktningen av låglänta obebyggda områden begränsades till rutter som användes för att ta sig till och från olika platser i samband med inventeringen.

Områdesval för besiktning av lämningar efter bebyggelse från historisk tid baserades på tidigare nämnda gamla kartmaterial. De flesta gårdstomterna markerade i de historiska kartorna är inte varaktigt övergivna och lämnades utanför närmare granskning. Observationer gjorda utgående från byvägen tyder på att eventuella fornlämningar på dessa bebyggda tomter troligen inte har bevarats från senare markanvändning. En mer noggrann besiktning gjordes på tre delvis eller i sin helhet öde gårdstomter i övre Bondisbacken i den norra delen av byn. Till dessa räknas Johannisdahls gårdstomt (N 7019020 E 212530), bredvidliggande Ströms gårdstomt (N 7019050 E 212600) och en gårdstomt, som ligger längre ner från Ströms och har hört till samma fastighet (N 7018950 E 212650). Därtill besiktades platsen till Johannisdahls gamla övergivna torpsläge vid byns västra kant (N 7018990 E 211720). På dessa platser observerades inga byggnadslämningar, dock flera lämningar efter röjda odlingsytor (stengärdesgårdar samt avlånga och runda röjningsrösen). Några äldre bosättningslämningar än de efter torpbebyggelsen kan knappast finnas på dessa tomter. Alla dessa tomter har, som tidigare konstaterats, kommit till under perioden 1774–1828. Liknande lämningar efter fossila odlingar observerades i anslutning till flera gårdar i byn, längs åkerkanter, invid vägarna, men även på ytor som tidigare har varit röjda och odlade och är idag skogsbevuxna. En del av dessa platser ligger i områden dit be-

byggelse ännu inte hade spridits vid mitten av 1800-talet, till exempel i områden norr om Sommarösund. Det är därför svårt att datera den här typen av odlingslämningar, särskilt som tidiga.

Vid sidan av lämningar efter bebyggelse och odling besiktades även några andra lokaler. I kartan från år 1774 har markerats en vattenkvarn (N 7018830 E 212100) i en bäck som rinner från väst ut till Byviken söder om Ströms västra gård. Även om hela området ligger lågt och har relativt små variationer i höjden bedömdes platsen markerad på kartan som lämplig till en kvarn. Bäckens penetrerar på denna plats en liten sandmoränås, som utan mänsklig påverkan kan ha hindrat vattenflödet för att sen möjliggöra ett fall på 1–1,5 meter under en kort sträcka. På platsen finns idag ett djupt och brett dike, som har grävts för att dränera åkermark nordväst om lokalen. Inga lämningar efter en eventuell vattenkvarn observerades.

Till Kalvholmarnas strandområde har markerats sammanlagt fem strandbodor ("Bodar") på ungefär en 400 meters sträcka i skifteskartan från år 1828. Området har troligen fungerat som en mindre hamn. Eftersom den här typen av lokal kan tänkas ha lämnats spår efter liknande aktivitet, besiktades området okulärt. Området konstaterades ännu idag vara delvis bebyggt. I den norra delen av detta område besiktades oexploaterade delar av terrängen, men inga tecken på fornlämningar observerades.

Utdrag från grundkartan med lokaler digitaliserade från skifteskartan från år 1828 (E33a:11/1-15) markerade: gårdstomter (rött), vägar (orange) och strandbodor (lila, 2). Raka vägsträckor belägna längre bort från bykärnan har markerats följa ägo gränser förrättade i samband med delningen. De kan således inte betraktas som faktiska vägar utan planer till kommande väg-

sträckningar. Även platsen till en vattenkvarn markerad i skifteskartan från år 1774 (E31:5/1-11) finns markerad på kartan (lila, 1). Konturer till tjärnar och havet i kartan från 1828 har digitaliserats och är markerade i mörkblått.

Vy över en del av tidigare övergivet och idag delvis bebyggt tomtområde markerat i skifteskartan från år 1828 (E33a:11/1-15), på södra delen av Bondisbacken. Tagits mot söder.

Resultat

I samband med inventeringen besiktades den enda tidigare kända fasta fornlämningslokalen 679010002 Replot-Södra Vallgrund. På platsen observerades flera och olika typer av lämningar än vad man hade gjort i samband med tidigare inventeringar. Enligt den nu gjorda besiktningen tolkas lokalen som en lägerplats till fiskare och säljägare, troligen från medeltiden men möjligen delvis även yngre järnåldern. Fornlämningslokalen gränsbestämde.

I inventeringsområdet besiktades platser, som bedömdes vara potentiella för lämningar efter tidigt fiske och sälfångst. Lämningar efter bebyggelse och odlingar från historisk tid inventerades i huvudsak utgående från historiskt kartmaterial men även med hjälp av enstaka indikeringar och observationer gjorda i fält. I undersökningsområdet observerades inga tidigare okända fornlämningar.

I inventeringsområdet har i anslutning till nuvarande bebyggelse samt längs vägarna skapats ett flertal stengärdesgårdar och andra stenanläggningar kopplade till odling. Den här typen av lämningar är oftast svåra, om inte omöjliga, att datera. Dessa gärdesgårdar och röjningsrösen kan tolkas ej vara varaktigt övergivna och därmed vare sig fossila lämningar eller arkeologiska lämningar. Därför kan de inte heller anses vara fornlämningar och har inte rapporterats som inventeringsobjekt, arkeologiska objekt eller fornlämningar.

27.1.2015

Antti Bilund

Källförteckning

Katiskoski, Kaarlo 1989: Kompletterinventering I Korsholm. Delar av de tidigare kommunerna Korsholm, Kvevlax, Replot och Solf.

Grundkarta 1: 20 000. Södra Vallgrund 1331 06. 1970. Lantmäteristyrelsen.

Sockenkartor. Raippaluoto 1331 06. 1845–1846. Lantmäteristyrelsens historiska kartarkiv. Riksarkivet.

Sundstedt. 1824–1828: Norra Vallgrund; N:o 1-6 och Wallgrund Söderby N:o 1-8, karta öfver skogsmarken med delnings- och rösebeskrifning. (E33a:11/1-15)

Finlands ekonomiska karta. Raippaluoto Replot VIII:2. 1913 (1923). Lantmäteristyrelsen. Riksarkivet.

Wallgrund. 1695. Jordebokskarta. Skatte Och Crono Bönderna I Wallgrundz Byg I Öster Bottne Södra Contract Och Mustasarij Sochn. (E1 No: 64–65 VII). Lantmäteristyrelsens renoverade kartor. Riksarkivet.

Westzynthius, 1774: Norra Vallgrund; N: o 1-6 och Wallgrund Söderby N: o 1-6 och 8, karta öfver åker och äng med delningsbok. (E31:5/1-11). Lantmäteristyrelsens renoverade kartor. Riksarkivet.

Fornlämning**MUSTASAARI REPLOT-SÖDRA VALLGRUND**

Fornlämning:679010002

Värdekl: fast fornlämning
 Datering: obestämt
 Typ: boplatser: bostadsgropar

Koordin: N: 7017 777 E: 210 920

Forskare: Kaarlo Katiskoski 1989 inventering, Antti Bilund och Timo Sepänmaa 2014 inventering

Observationer: Bilund 2014: Lokalbeskrivningen i fornlämningsregistret är tämligen bristfällig. Eftersom Katiskoskis kompletteringsinventering år 1989, som resulterade i dokumentering av lokalen, inte nämns i register har uppenbarligen inventeringsrapporten inte varit tillgänglig då lokalen har införts fornlämningsregistret. Lokalens koordinater (N 7017777 E 210920) motsvarar koordinaterna angivna av Katiskoski (N 7017763 E 210914, angivna som baskoordinater $x = 7007\ 79$, $y = 1512\ 94$). Lokalen har inte avgränsats i fornlämningsregistret. Enligt Katiskoskis beskrivning över platsen finns en valliknande rund stenanläggning med en grop i mitten. Stenalaggningen är ungefär 4–5 meter i diameter och höjer sig till åtminstone 50 cm från dess omgivning. Enligt Katiskoski lokalen är belägen vid den nordöstra kanten av en höjd (i grundkartan med namn Marken). Han konstaterar även att på grund av höjden på 12,5 meter över havet kan lämningen dateras tidigast till början av det andra milleniet e.Kr. Katisko-

ski ponerar om anläggningen kan tolkas som recent. Stensättningens funktion upplevs ses otydlig fast liknande anläggningar har dokumenterats från andra delar av Österbotten.

Lokalen besiktades i samband med inventeringen 27.11.2014. Även Timo Sepänmaa deltog i besiktning i fält. Inga stenläggningar observerades på den platsen som fanns dokumenterad i fornlämningsregistret. Cirka 40 meter nordost om platsen observerades två gropar med omgärdande stenvall, som motsvarar Katiskoskis beskrivning. Anläggningarna ligger sida vid sida i en stenåker bestående av små stenar. Den södra anläggningen:

Ring 5 (N 7017806 E 210946) är ungefär 5,5 meter i diameter mätt från de yttre kanterna av vallen. I mitten finns en 50–60 cm djup fördjupning i ungefär 2 meter i diameter.

Den norra anläggningen belägen några meter norr om den ovannämnda anläggningen:

Ring 6 (N 7017812 E 210947) är ungefär 50 cm djup och 4,5 meter i diameter mätt från de yttre kanterna av vallen. I mitten av gropen växer en några meter hög förkrympt gran.

Ungefär 3 meter öster om den norra anläggningen finns en grop:

Grop 7 (N 7017812 E 210950) är rund och liten, 20 cm djup, samt ungefär 1,2 meter i diameter.

Anläggningarna ligger i en liknande terräng med objektet beskrivet av Katiskoski, det vill säga nära till den nordostliga kanten till höjdens platta topp, men motsvarar inte koordinaterna i fornlämningsregistret. Detta är uppenbarligen samma objekt som Katiskoski har beskrivit. Det är dock oklart varför han har valt att nämna endast en anläggning istället för flera. Båda de nu påträffade anläggningarna ligger är pass lika och belägna nära till varandra, att man skulle anta att båda måste ha observerats samtidigt. Enligt den nuvarande terminologin kan dessa anläggningar kallas stengropar (fi. *rakkakuoppa*).

Dessa objekt har troligen både ett tidsmässigt och funktionellt samband med tomtningar, som påträffades några tiotal till tvåhundra meter söder om platsen.

Vid sidan av de tidigare nämnda anläggningarna observerades fyra tomtningar, som ligger på samma förhöjning sydväst om stenvallarna och stengropen. En av tomtningarna ligger ungefär 40 meter sydsydväst om den norra anläggningsgruppen, och tre tomtningar som en tät grupp ungefär 100 meter sydväst om den norra gruppen. Ytan på denna del av höjden består i stort sett av stenig mark med små stenar, delvis av kala stenåkrar som i vissa delar har blivit täckta av undervegetation. Höjdens topp på ungefär 15 meter över havet har en svag sluttning mot nordost. Höjdens svagt sluttande slänter, som vetter mot sydost och nordväst, samt i väster mot söder och norr har också stembundna ytor med ett inslag av större jordfasta stenar. Speciellt den norra slänten kännetecknas av stenig yta med stora jordfasta stenblock. Lägre ner längs höjdens kanter på ungefär 10 meter över havet byter terrängen till stembunden sandmorän. Den nordvästra slänten och i öster även övre delar av höjden består idag av glest bevuxet tidigare kalhygge. I terrängen sydost om fastighetsgränsen växer ung barrskog. I sydväst byter stenåkern redan på toppen av förhöjningen till en stenig yta med stora jordfasta stenblock, som så småningom övergår till närmast en stenfri mot sydväst sluttande bergslänt.

De tre sydvästliga tomtningarna ligger på toppen av höjden intill en mycket stembunden yta nära till stenåkern i nordost och nära stembunden mark på toppen av höjden. Alla dessa lämningar ligger på ett område där det finns stora jordfasta stenblock med åtminstone en meter i diameter. Lämningarna har konstruerats med ena sidan mot en eller flera stora jordfasta stenblock och på andra sidor av stenvallar lagda av stenar röjda från anläggningarnas omgivning. Även stenvall-

larna består till en viss del av stora jordfasta stenar, som sedan har tätats genom att fylla med mindre stenar.

Tomtning 1 (N 7017724 E 210866) ligger strax söder om toppen av höjden bara några meter från fastighetsgränsen som även utgör gränsen mot skogbevuxet område. Det stenröjda området är ovalt i sin form och täcker en yta på ungefär 3 meter (Ö-V) x 2 meter. Strax norr om anläggningens västra del ligger en stor jordfast sten med ungefär 2 meter i diameter. I de östra, sydöstra och södra delarna finns flera mindre jordfasta stenar (0,5–1,0 meter i diameter). De röjda stenarna har lagts till en krökt ungefär 4 meter lång, en meter bred och 40 cm hög vall till de norra och östra kanterna av den stenröjda ytan. Även i sydväst finns en kort vallläggning. Mellan denna och de stora jordfasta stenarna finns en öppning mot väst.

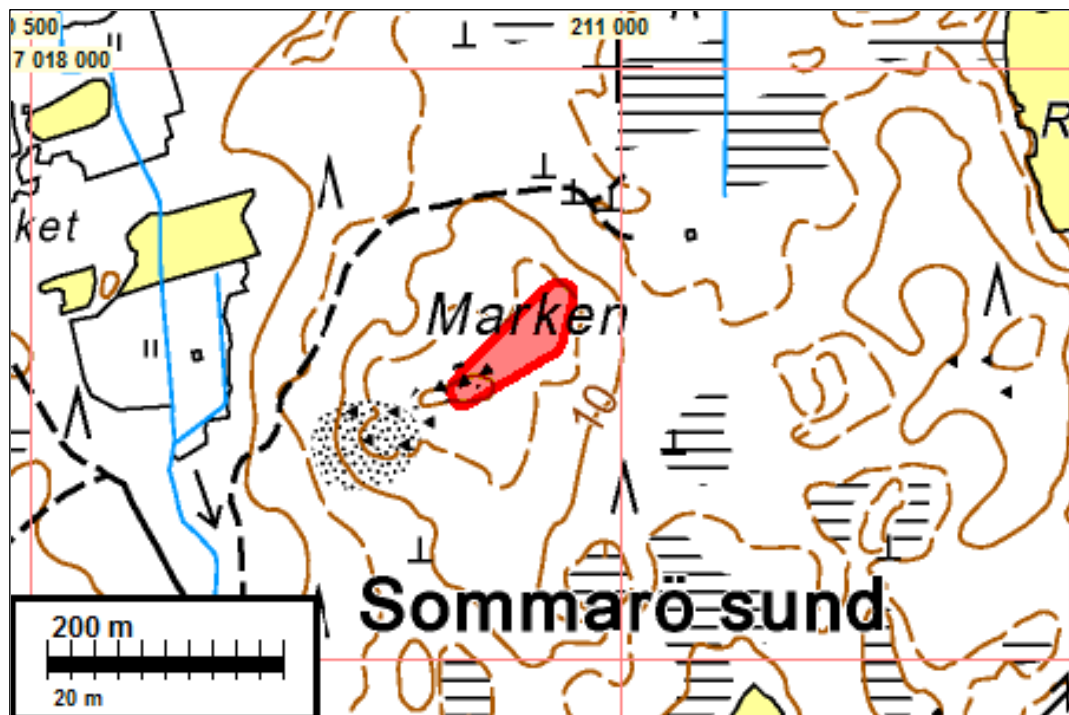
Tomtning 2 (N 7017733 E 210873) ligger på toppen av höjden, nordost om tomtning 1. Mellan tomtningar 1 och 2 ligger några stora jordfasta stenblock. Den stenröjda ytan täcker en yta på ungefär 2,5 meter (Ö-V) x 1,5 meter. I den västra ändan av den stenröjda ytan ligger grunda jordfasta stenar som täcker en sammanlagd yta på ungefär en kvadratmeter. Den stenröjda ytan avgränsar sig i söder i en rad av stora stenar med 1,0–1,5 meter i diameter. I väst, nord och öst kantas den stenröjda ytan av en 6–7 meter lång och ungefär 1 meter bred stenvall, som höjer sig vid den stenröjda ytan till 30–50 cm och på utsidan till 20–40 cm från dess omgivning. Stenarna i vallen är 20–40 cm i diameter.

Tomtning 3 (N 7017732 E 210878) ligger sydost om tomtning 2. Mellan tomtningar 2 och 3 ligger endast en stor jordfast sten. Vid norra kanten av ett stenröjt område öster om anläggningen ligger en rad av små jordfasta stenar mellan vilka man har fyllt med mindre stenar. Strax öster om stenraden ligger en stenvall, som skapar en avgränsning till anläggningen, vänder sig mot söder och slutar vid stora jordfasta stenar vid den södra kanten av anläggningen. Vallen är ungefär 3 meter lång, höjer sig vid stenröjda ytan till ungefär 50 cm och på utsidan till 20–30 cm från dess omgivning. Strax bakom stenvallen i nordost börjar en stor stenåker med små stenar. Den stenröjda ytan i de norra och östra kanterna av anläggningen har en bredd på 1,5 meter. I den sydvästra delen av den stenröjda ytan strax intill en stor jordfast sten vid anläggningens södra kant, ligger en platt ungefär 1,5 meter lång och halv meter bred jordfast sten som är ungefär 10 cm hög. Anläggningen har en stor öppning vid en relativt stenfri och jämn markyta i väst.

Tomtning 4 (N 7017769 E 210941) ligger på en svagt mot sydsydost sluttande slänt ungefär en meter lägre ner från höjden topp, samt lite över 70 meter ostnordost om tomtningar 1–3. Terrängen på platsen har en relativt jämn och något stembunden yta med få stora jordfasta stenar. Anläggningen ligger mot en rak södra kant av en ungefär 2,5 meter lång och 40–70 cm hög jordfast sten. Den stenröjda ytan täcker ungefär 2,5 meter (Ö-V) x 1,5 meter. Den avgränsar sig i öster, söder och väster till en krökt stenvall, som består av sten i huvudsak 15–30 cm i diameter. Vallen är ungefär 1 meter bred och höjer sig vid den stenröjda ytan till 20–30 cm från dess omgivning. Vid utsidan och särskilt i den södra och lägre delen av anläggningen är stenvallen högre.

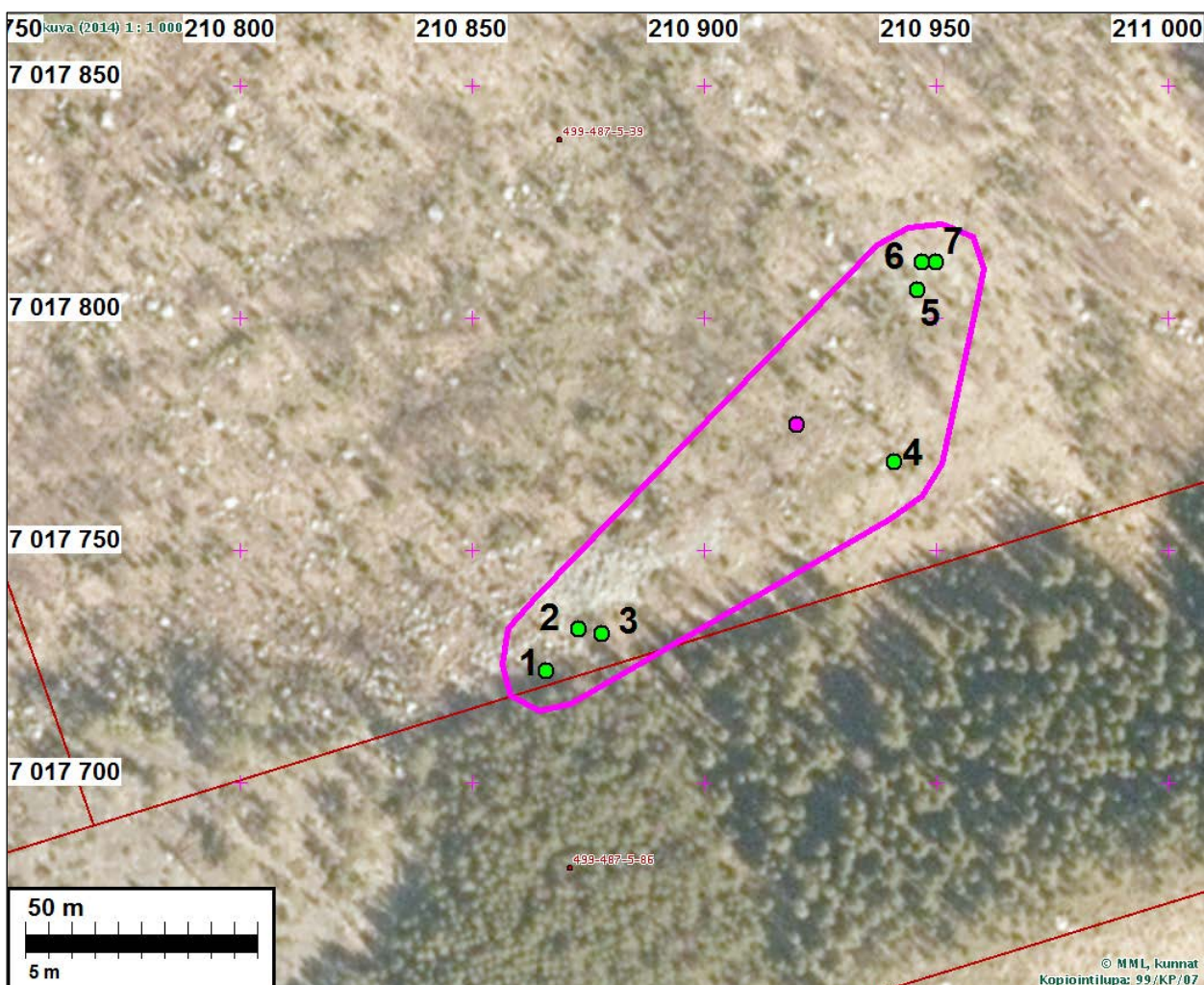
Tomtningar har allmänt tolkats som tillfälliga bosättningar använda i samband med fiske och sälfångst. Katiskoski har tidigare daterat platsen med hänvisning till den lokala strandförskjutningen till tidigast 1000-talet. Den östligaste tomtningen ligger väldigt nära till samma höjdkurva som man har refererat till med dateringen och kan därmed dateras till samma tidsperiod. De västra tomtningarna ligger något högre, enligt grundkartan strax ovan höjdkurvan på 15 meter över havet. De kan således härstamma från en något tidigare period, det vill säga från yngre järnåldern. Dessa bosättningar, som har legat på små holmar i en öppen havsmiljö kan dock inte ha varit belägna alldeles intill stranden, vilket gör att den äldsta möjliga dateringen måste

flyttas några hundra år framåt i tiden. Å andra sidan har anläggningar som relaterat av fiske och havsfångst blivit obrukbara under strandförskjutningens gång. Detta skulle ha skett redan under medeltiden och senast under tidigmodern tid, då strandlinjen har legat flera tiotal meter och sedan ännu längre bort från anläggningarna (under 10 meter över havet). Det är mycket möjligt att de redan tidigare observerade stengroparna har koppling till aktiviteterna kring tomtningarna och dateras till samma tidsperiod. Gropar och nedgrävningar med mera otydliga former påträffades även i stenåkern mellan de östra och västra tomtningarna. Lokalen har klassificerats i fornlämningsregistret som *stenanläggningar* (fi. kivirakenteet) och med subclass *stensättning* (fi. latomukset). Dock de nygjorda observationerna ger dessa definitioner lokalen en tämligen bristfällig typbeskrivning. I närområdet har man valt att klassificera motsvarande lokaler som *boplatser* (fi. asuinpaikat) med subclass *husgrunder* (fi. talonpohjat), till exempel i objekt 679010003 Replot Herras mossen ett par kilometer öster om inventeringsområdet) eller med subclass *bostadsgropar* (fi. asumuspainanteet), i objekt 270010010 Kvevlax-Övre Hamnskäret. Särskilt den sistnämnda lokalen, som består av både stengropar och tomtningar, har en tydlig likhet med de nyfunna objekten. Denna lokal kan dock bedömas vara möjligen ett par hundra år yngre utgående från dess höjd över havet. I denna rapport har den inventerade lokalen rapporterats med ändrad typbeskrivning *boplatser* med subclass *boplatsgropar*.

Vy över den västligaste tomtningen (1) mot sydsydväst. I förgrunden samt till vänster på bilden syns en kantkedja som avgränsar anläggningen i öst. Vallen har en öppning i den västra ändan av det röjda området (invid en stor jordfast sten till höger på bilden).

Avgränsning till fornlämningsområdet i rosa, den tidigare angivna mittpunkten i rosa (punkt). I samband med inventeringen observerade anläggningar i grönt (punkter): 1–4 tomtningar, 5–6 stengropar och 7 stensättning.

Den mellersta tomtningen (2) i den västra gruppen. Tagits mot ost.

Den västligaste tomtningen (3) i den västra gruppen. Bakom stenarna som syns i förgrunden till höger på bilden syns en del av vallen till tomtning 2. Tagits mot sydväst.

Den östra tomtningen (4) belägen invid en stor jordfast sten. Stenvallen, som avgränsar ett röjt område lägre ner, löper under granen i förgrunden på bilden och böjer sig mot en stubbe invid en jordfast sten. Tagits mot nordost.

Stengrop 5 mot väst. I bakgrunden stengrop 6.

Stengrop 6 mot ost.

Besiktade områden

Hela undersökningsområdet, det vill säga planeringsområdet markerat med grön konturlinje undersöktes och bedömdes med olika metoder. Områden som besiktades mer noggrant har markerats på kartan i lila. Synfältet räckte ofta längre än den lilamarkerade ytan.

